

نظام بانکداری

بانکداری براساس ربا مشکل اصلی ما^۱

در محیط تبعیض، در محیط استثمار و در محیط بهره‌کشی و محرومیت قهراً تعلیم و تربیت نمی‌تواند رشد پیدا کند. این بلاغت امیرالمؤمنین است، مثل - بلاغت قرآن - که اول توفیر را گفته و بعد تعلیم و تربیت را، توفیر فیء هم یک معنایش [فراوان ساختن اموال عمومی است]. فیء یعنی اموال عمومی و ثروت‌های عموم، نه ثروت‌های شخصی. در قرآن هم درباره فیء بحث می‌شود و [مقصود از آن] ثروت‌های عمومی است که در دسترس همه باشد و همه بتوانند [از آن] استفاده کنند. از نظر ما اقتصاد هدف زندگی نیست، [بلکه] وسیله است برای رشد انسان‌ها.

[نظام] بانک‌ها یکی از مسائل مشکل ماست. اصل بانک بر مبنای ریاست. [حل] این [مسئله] از معجزات اسلام است. در آن زمان در جزیره العرب و کشورهای مجاور و بزرگ رباهای پولی و کالایی در بین همه مردم ثروتمند رایج بود، و اسلام بود که ریشه ربا را زد. الان هم بزرگ‌ترین گرفتاری و پیچیدگی سرمایه مملکت ما همین دکه‌ها و لانه‌هاست که به وسیله سرمایه‌داری وابسته سرمایه‌داران وابسته و به [وسیله] استعمار و سرمایه‌داری بزرگ دنیا منشأ فقر و بیچارگی برای عده زیادی شده است. شما ملاحظه می‌کنید، که کسی پنج هزار تومان برای خانه‌اش از بانک قرض می‌کند. بعد از مدتی شاید [به اندازه] نصف همین پنج هزار تومان به

۱- بخشی از مصاحبه مطبوعاتی آیت‌الله سید محمود طالقانی.

اصل آن اضافه می‌شود. [گاهی کسی] پنجاه هزار تومان [از بانک] می‌گیرد و پس از چند سالی و چند مدتی صدوپنجاه هزار تومان به بانک برمی‌گرداند، یعنی آن بانکدار ورم می‌کند و این بیچاره روز به روز باید لاغرتر بشود، تا از میان برود و مضمحل شود. اولین مسئله این است که ربا باید به کلی در نظام اقتصادی اسلامی ملغا بشود. جزئیات [این مسئله] باید با تأمل کارشناسی‌های اقتصادی و اسلامی تنظیم بشود؛ ولی به‌طور کلی دو مطلبی که ما از متن دین و سیره اسلامی‌مان و گفته بزرگان‌مان و قرآن‌مان استفاده می‌کنیم، این است که منابع عمومی باید به دست دولت باشد و او بین مردم توفیر کند و به هرکس بهره خود را بدهد و، از طرف دیگر، هم باید جلو مصرف‌گرایی گرفته بشود. مکتب‌های اقتصادی به مسئله تولید و مالکیت تکیه می‌کنند، ولی این مسئله را در نظر نمی‌گیرند که وقتی مالکیت گسترده می‌شود، دست استثمارگر و سرمایه‌دار و سرمایه‌پرست و سرمایه‌سوز باز می‌شود، زیرا میدان شهوت و مصرف باز است. و حتی اسلام مصرف را محدود کرد، یعنی مال جز در راه مشروع نباید مصرف بشود و این مصرف‌های نامشروع [حرام است]. [بنا مصرف مشروع] جلوی فحشا و بی‌بندوباری‌ها گرفته می‌شود و، قهراً، یک مقداری راه تمرکز ثروت‌ها و درآمدها که برای مصرف‌های [نامشروع] است، مسدود خواهد شد. از طرف دیگر، اسلام راه درآمدرا هم محدود می‌کند. این نظام کلی اسلام است؛ جلو ربا را می‌گیرد. این همه شروط و قیودی که در فقه درباره معاملات هست، در هیچ کجای دنیا نیست؛ از جمله معامله صالح و غیر صالح. و دیگر اینکه اصالت کار، عمل و سرمایه؛ طبیعت همه آنها می‌تواند نظام اقتصادی سالم باشد، نه آن عوارض و نتایجی که سرمایه‌داری بی‌بند دنیا به بار آورده. این مسئله در نظام ما می‌تواند مشهود باشد، نه سلب مالکیت کلی؛ حتی مالکیت اختصاصی غیر از مالکیت سرمایه‌داری است، یعنی کارگر، زحمتکش و کشاورز وقتی زمینی را آباد کرد و گاو و گوسفندی تهیه کرد، نباید گفت این‌ها مال او نیست، مال اوست و اگر ارثی هم در اسلام است، بر همین مبناست. همین دارایی و مالکیت خاص در محدوده است که می‌تواند انسان را به حرکت دریاورد و ابتکار عملش را گسترش بدهد، نه مالکیت بی‌بندوبار و بی‌حد سرمایه‌داری و نه سلب مالکیت کلی که سلب شخصیت انسان است. در واقع باید فرآورده‌هایی که انسان به دست

می‌آورد، مال خودش باشد. این نظام کلی اسلام است. جزئیاتش هم ان شاء الله به همت صاحبان فکر و صاحبان نظر اقتصادی و اسلامی تدوین خواهد شد.

مصاحبه مطبوعاتی آیت الله طالقانی^۱

آیت الله طالقانی در مصاحبه‌ای مطبوعاتی که در خانه‌اش برپا شد در پاسخ به سؤال خبرنگاران مبنی بر اینکه آیا در جمهوری اسلامی بهره‌برداری از سرمایه، چنان که در سیستم سرمایه‌داری متداول است، مجاز است یا خیر؟ پاسخ دادند: خیر، در اسلام نه استثمار هست، نه استعمار. هرکس به اندازه کار و زحمتش و هرکس هم در جای خود و بر اثر استعدادش بهره می‌برد. این همان معنای قسط است که مسلمانان موظف‌اند اقامه قسط کنند.

رأی اساس بانک‌ها^۲

آیت الله طالقانی در پاسخ به سئوالی درباره سیستم بانکی و محتوای اقتصادی کشور مطابق قوانین اسلامی اظهار داشتند:

مبنای بانک‌ها بر ریاست، یعنی سوداگری بدون زحمت، یعنی بدون رنج پول به دست بیاورد که اساساً از نظر اقتصادی کار استعماری است. حتی بدتر از استثمار، یعنی استثمار آن است که از کار بهره بکشد، ولی اینکه از پول بهره بکشد، بدتر از استثمار است.

به این جهت، بانک‌ها تا آن حدی که برای مبادله پول و به راه انداختن کار مردم و تمرکز برای پول و ثروت عمومی باشد، لازم است؛ ولی ما می‌دانیم که بانک‌ها در ایران با سرمایه‌های سرمایه‌داران استعمارگر خارجی و عوامل داخلی‌شان تشکیل شده است و جز فقر و فساد، در یک طرف و تمرکز ثروتها، در طرف دیگر، نتیجه‌ای نداده و نخواهد داد. به این جهت، بانک‌ها در حد ضرورت و احتیاج به گردش پول، باید تقلیل پیدا کنند، یعنی لانه‌های سرمایه‌سوزی مردم و دزدی و سرقت، سرقتی که به صورت قانون درآمد. بانکی که طبق موازین اسلامی تأسیس می‌شود، محل تمرکز ثروت است و، از جهت دیگر، ممکن است با پول‌هایی که متمرکز شده، کارهای زراعی و

۱- روزنامه کیهان به تاریخ سه‌شنبه ۱۷ بهمن ۱۳۵۷ به نقل از کتاب آزادی تا شهادت.

۲- روزنامه اطلاعات به تاریخ ۱۷ اسفند ۱۳۵۷.